

מראי מקומות- בבא קמא קי"ט

- (א) **גזלן מאימתי מותר ליקח ממנו, רב אמר עד שתהא רוב משלו, ושמואל אמר אפי' מיעוט שלו- כ' הים של שלמה (נ"ח) דמה דס"ל לשמואל דמותר אפי' אם המיעוט משלו, היינו דהרוב הוא רק בחזקת גזול. אבל אם רוב נכסים ודאי גזולים, א"כ אף שמואל מודה דאינו יכול ליקח ממנו, דאזלי בתר רובא. ואין שייך כאן לומר כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, כיון דאין האיסור ניכר במקומו** [ומבואר דאם היינו אמרי' דכל קבוע כמחצה על מחצה, דהי' פשוט טפי שהוא מותר, וצ"ע בזה, הרי סכ"ס ספק הוא, ויש לע' אם שייך לומר כאן דספק ממנא לקולא]. **אולם ע' בט"ז (חור"מ ש"ס"ט, ג') שכ' דלכאור' ג"כ שייך דין קבוע, דהא יש דין היתר ברור בפנינו, דיש כאן ודאי מה שלא גזול. וע' באילת השחר דג"כ נתקשה בה, למה באמת מותר במיעוט משלו, הא סכ"ס רוב ממנו מגזל הוא. והביא מהמאירי דביאר דכוונת הגמ' דמיירי בידוע שמוכר כעת ממיעוט דודאי משלו הוא, וא"כ אז תלינן דכל מה שמוכר עכשיו משלו הוא, כיון דעכ"פ ודאי חלק שמוכר עכשיו משלו הוא [וצ"ע בזה]. אבל מרש"י לא משמע כן. ולכן פי' האילת השחר דמיירי כאן שהקונה חושב דאם ימצא אח"כ שזה גנוב, יחזירנו להנגב. וא"כ, אדרבה, טוב להנגב להוציאו מידי הגנב כדי שאם נתברר מי הוא הנגנב שיהי' הוחזר לו. וכיון שאין ברור לו שזה גנוב, נמצא שאחר שקנה מותר להשתמש בהם, דכיון דמתחזק בהם מותר להשתמש בהם ולסמוך על המיעוט. ואפי' לרב דס"ל דהולכין בממון אחר הרוב, שאני הכא דאין כאן תובע** [אולם בלא"ה הי' שייך לומר בפשיטות לפי פירוש זה, דזהו רב ושמואל לשיטתייהו, דרב ס"ל דהולכין בממון אחר הרוב, ושמואל ס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב].
- (ב) **רב אמר עד שתהא רוב משלו, ושמואל אמר אפי' מיעוט שלו- פסק הרמב"ם (גזילה ה', ח') כשמואל, דאפי' רוב ממנו גזול, מותר ליהנות ממנו. ותמה המגיד משנה, הא בהל' גניבה (ו', א') פסק דאם רוב דברים גנובים אצלו אין לוקחין אותו, ומשמע שפסק כרב. וכ' דצ"ל דס"ל להרמב"ם לחלק בין גנב לגזול, דבגנב קיי"ל כרב, ובגזול כשמואל, וצ"ע המקור והסברא לזה.**
- (ג) **ממון מסור... חד אמר מותר לאבדו ביד... לא יהא ממנו חמור מגופו- הק' האבני נזר (אה"ע ב', כ"ח), מה שייך ממנו לגופו, הרי מה שחייב מיתה הוא משום דרודף הוא, וע"י הריגתו יכול להציל האחר, אבל בממונו אין שייך להציל חברו ע"י איבוד ממנו, וא"כ מה שייך לעשות ק"ו מזה. וכ' דמבואר מזה דכיון דמותר לאבד נפשו, יהי' מאיזה טעם שיהי', א"כ ממנו, שהוא רק לצורך גופו, כש"כ שמותר לאבדו, אף דשם אין שייך הטעם.**
- (ד) **דלמא הו"ל זרעא מעליא, וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש- כ' הרמ"א (חור"מ שפ"ח, י"ג) דאף דקיי"ל דאסור לאבד ממון מסור בידיים, כיון דאפשר דבנו יהי' צדיק, מ"מ מותר ללקחו לעצמו, דאינו אסור אלא לאבדו. וביאר הפתחי תשובה (אות ו') בשם השו"ת חת"ס (חור"מ קמ"ד), דביאור דברי ר' ברוך (שהוא מקור דברי הרמ"א) הוא דאף דבאמת הוי ק"ו של הגמ' מגופו לממונו ק"ו מעליא, מ"מ אסור לאבדו ביד כיון דאפשר דצדיק ילבשו. וא"כ, כיון דלא הזכיר בקרא איזה צדיק ילבשו, אין צריך להיות שיהי' דוקא בנו של הגזול. וא"כ, אפי' אם יש לו להגזול בנים צדיקים, אם כבר בידו הוא, מהכ"ת להוציאו מידו ליתנו לבניו** [וקצת משמע דהממון הוא כבר אצל המאבד, וצ"ע בזה].
- (ה) **סלקי, קרא אנפשי וצפון לצדיק חיל חוטא- כ' המהרש"א דלכאור' יש להק' מכאן לשני פירושי רש"י בהא דתקיל ויהיב תקיל ושקיל, דלפי פירוש א', שהי' מדקדק בנפשי ולא הי' מותר כלום, האם משום מדקדק בחלוקה נקרא חוטא. ומאי קאמר דצפון לצדיק וכו', הרי ודאי יהי' צריך ליקח אריס אחר, ואף אם אינו מדקדק כ"כ, יתכן דפעמים יפסיד ר' חסדא משום זה, וא"כ מה מרויח באריס שאינו מדקדק. וגם לפירוש ב' ק', דאם ירד לכתחלה לפלגא, א"כ למה סלקו. ואם ירד סתם, לא הי' צריך ליתן לו אלא שלישי, כדרך שאר אריסין. ולכן פי' המהרש"א באו"א, שהי' לו להאריס אבן גדולה ואבן קטנה,**

הדברי חיים (אויורבך) בקונט' מים חיים (סי' נ', ד"ה ובדברי) לבאר ע"פ דברי הנתיבות (שס"א, א'), דיאוש ושינוי החוזר קונה, משום דמה דשינוי החוזר אינו קונה, הוא משום דלא הוי שינוי גמור, משום דעומד לחזור לברייתו כשחוזר לרשות הנגזל. אבל כיון דמייאש הבעלים מיני, שוב אינו עומד לחזור לרשותו, וממילא השינוי עומד להתקיים, ושפיר הוי שינוי גמור. וא"כ, י"ל כן כאן ג"כ, דכיון דאינו אלא ספק גזל, וממילא לא יהי' הנגזל יכול להוציאו ממנו, וממילא נשאר אצלו, ולכן עומד השינוי להתקיים, ושפיר הוי שינוי גמור.

(ט) **קננהו בשינוי**- העיר הראב"ד, למה מבואר בכל הסוגיא דאין לוקחין מן הכובס אלא מה שהוא שלו, הרי לכאור' בכל אופן קונה בשינוי ע"י הליבון. ותי' "לא קשיא, כי אותו השינוי מדעת בעל הבית נעשה בו, והוא שוכרו לכך, ואין זה שינוי של יד הגזלן, כי הוא ידו של בעל הבגד".

(י) **בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו של בעל הבית, אין בעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו**- ע' בנודע ביהודה (תניינא, אה"ע ע"ז, ד"ה ומה שנסתפקתם) שכ' דאף היכא דאין בעל הבית מקפיד עליהם, אף דאין בו משום גזל, מ"מ לא יכול לזכות בו שיהי' שלו, רק דמותר ליטלו ולהשתמש בו (וכמש"כ המג"א בסי' תרל"ז בשם היראים לענין גזל עכו"ם, דאפי' למ"ד גזל עכו"ם שרי, מ"מ אינו נעשה של הגזלן). אבל ע' באבני מלואים (כ"ח, מ"ט) דנקט דמה דיכול להשתמש בדבר שאינו מקפיד עליו, היינו דדעתו ליתן דבר מועט זה במתנה למי שיטול שלא מדעתו, וא"כ לדבריו ודאי הו"ל שלו ממש.

(יא) **כשות וחזיו אין בהם משום גזל, באתרא דקפדי יש בהן משום גזל**- העיר הים של שלמה (ס"א), איך שייך מקום שאין מקפידין על חזיו (דהיינו שחת), הרי זורעה בשביל בהמותיו. וכ' דאפשר דמיירי בשחת של ספיח, שאינה כ"כ חשובה כתבואה הנזרעת בחרישה.

ותקיל ויהיב בקטנה לר"ח, ותקיל ושקיל בגדולה לנפשי'.

(ו) **גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה**- כ' הנודע ביהודה (יו"ד מהדו"ק ע"ב), דאף דאמרי' דאין מקבלין מנשים דבר מרובה, זהו רק אם לא אמרה דנתן לה בעלה רשות, אבל אם אמרה כן, נאמנת, ומקבלין ממנה, דאין אדם חוטא ולא לו. ומה דאין מקבלין ממנה, זהו רק משום דחיישינן דלקחה שלא ברשות בעלה, וסוברת דמצוה קעבדה. א"נ, דמעיקרא גנבה בשביל נפשה, ועכשיו נותנת צדקה מממון זה. והפתחי תשובה (יו"ד רמ"ח, ג') הביא דבריו, ואח"כ ציין לעיין בדברי הספורנו (שמות ל"ה, כ"ב), על הפסוק ויבואו האנשים על הנשים, דכ' הספורנו דבאו האנשים עם הנשים, כדי שיקבלו הגבאין מהן, לפי שאין מקבלין אלא דבר מועט מהנשים. ולכאור' זהו הערה על דברי הנו"ב, דהא לפי דבריו דנאמנות לומר דבעליהם הרשו אותן ליתן, למה היו הבעלים צריכים ללכת עמהן, וצ"ע.

(ז) **אם הי' שחור ע"ג לבן, נוטל את הכל והן שלו**- העיר החזון איש (כלים כ"ו, ד') דלכאור' אף אם צריך ליטול את השחורין משום שהם מגנים את הלבן, וכמש"כ רש"י, מ"מ הרי סכ"ס אין בעה"ב מוחל טפי מג', וא"כ למה הרי הן שלו. ומשום הכי פי' דמה דאמרי' דיתר מיכן הרי אלו של בעל הבית, אין הביאור דיתר מיכן נוטלן הכובס והרי הם של בעל הבית, אלא שאין נוטלן כלל, וממילא הם של בעל הבית [אולם לפי מה שפרש"י, דג' חוטיין שנוטל היינו שמנהג הי' לארוג ג' חוטיין בסוף הבגד, והכובס נוטלן, וכו', לכאור' ק' לפרש כהחזו"א, דאין מסתבר לומר דכיון דארג ד' חוטיין ממין אחר, דאין על הכובס ליטלן. ואולי צ"ל דכיון דחשיבי, אז אמרי' דאין הכובס נוטלן, אלא בעה"ב עצמו נוטלן ומחזיקן לעצמו, וצ"ע].

(ח) **ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלאה מוכין, מ"ט, קננהו בשינוי**- הק' הרשב"א, למה קנאה, הרי שינוי החוזר לברייתו הוא, ושינוי החוזר לברייתו אינו שינוי. ותי' בשם הראב"ד "שאיין זה גזל ודאי, אלא מספק אתה בא לאסרו, וכיון שכך, בשינוי כל שהוא מותר". ולכאור' דבריו מחוסרים הבנה, מה לי דספק גזל הוא, הרי סכ"ס שינוי החוזר הוא, ולא הוי שינוי. וכ'

יב) ומתא מחסיא אתרא דקפדי הוא- פרש"י,
מקום בהמות הוא, וצריכין למרעה טוב.
והעיר המהרש"א, למה הי' צריך רש"י
להוסיף דצריכין מרעה טוב, הרי הי' סגי בזה
לפרש דצריכין מרעה. ופי' דאפשר שהי'
רוצה לסיים המסכת בדבר טוב, שכל מסכתין
מדברי בניקין, וגם מרמז לנזקי שמים מידו
של עשו. ואף דהגמרא לא סיים במילי
דאגדתא, כיון דב"ק ב"מ וב"ב כעין מסכתא
א' הן, אולם כדי שלא להיות מסכת זו חסר
סיום של דבר טוב, הוסיף רש"י מלת טוב
לסיים בזה.